

Det Anarkistiska Biblioteket

Bör egoismen fördömas

Waldemar Johansson

Waldemar Johansson
Bör egoismen fördömas
1910

'FÖRSTA UPPLA GAN. Hilmer Wallentins Förlag' Stockholm. Rob. Hultgren
S: 0:0 Boktr., Sthlm. 1910

sv.theanarchistlibrary.org

1910

Bör egoismen fördömmas? Ord av Waldemar Johansson.

»Hennes egen vilja vare människans herre, hennes egen lust hennes enda lag, hennes egen kraft all hennes egendom» Richard Wagner.

Människorna fördömma egoismen!

Men är det orätt att skaffa sig företräden här i livet? Ja, svaras det, man skall uppoffra sig för andra, icke vara så egoistisk. – Men jag har väl samma rätt, jag, som andra, att ha det bra här i livet, så varför skulle jag ej vara egoistisk!? Om jag är familjefar, har det fattigt och svårt, men samtidigt ser en annan familjefar leva gott, varför skulle jag ej taga hans egendom? – Om det är han eller jag som svälter, betyder väl detsamma. Men det är klart att jag känner mig mer tillfredsställd med att leva gott. Jag ser mina barn och min hustru svälta - vad är då mer naturligt, än att jag tar den andres egendom!? Tycker någon det är rätt att mina barn och min hustru svälta? Är det icke lika rätt att hans familj svälter? Och har inte han makt att behålla sin egendom, så har han orätt – om jag, tager allt vad jag ser, så är det naturligtvis min egendom, bara jag kan behålla det! Någon annan rätt än maktens finns inte, allt annat är bara begrepp. Redan Sokrates sade, att världen varken är ful eller vacker! Nog så riktigt, fult eller vackert är bara mänskliga begrepp, som axla och lösa av varandra, äro olika på olika tidpunkter och trakter. För de vita folkslagen är ju djävulen svart, för de svarta vit¹. En handling, som blir gjord, är för den ena parten god, för den andra dålig, det vill säga, handlingen i sig själv är varken god eller dålig – ont eller gott finns ej – utan parterna ha olika intressen och döma handlingen därefter. Om jag är hungrig och tager mig något att äta från en annan, så tycker denne att det var omoraliskt, stämplar handlingen som stöld och mig som brottsling. Jag frågar, varför skulle jag känna mig som brottsling, har icke jag rätt att leva, jag som andra? Varför skulle jag gå bort i någon mörk vrå och hungra ihjäl, då det finns mat? Och kan det kallas omoraliskt och brottsligt? Då är det ju lika brottsligt och omoraliskt att någon lever! Det frågas: om jag nu tager från denne andre så mycket, innan jag, blir tillfredsställd, så han själv blir utan, kanske själv svälter ihjäl? Nå än sedan! Hade jag icke tagit hans mat, hade jag svultit ihjäl, vad var då mera naturligt, än att jag – då jag hade makt till det – räddade mitt eget jag!? Rår jag för, att den andre var så svag, att han dukade under för mig? Det var naturligtvis hans sak, hans dumhet! Men, invändes det, skulle det inte varit vackrare om jag inte hade varit så egoistisk? Nej, svarar jag!

¹ Korr.anm. För att inte i onödan bruka tidigare oreflekterat förtryckande ord, valde jag som korrekturläser och OCR:ar denna text att ändra vissa ord...

må dock komma ihåg, att alltid tillåta andra att utveckla sin personlighet, det bjuder mig också självklart min egoism, ty det skänker naturligtvis mig mer tillfredsställelse att vara samman med en personlighet, full av tankar och idéer, än med en tomt pladdrande, innehållslös varelse. Det kan således aldrig ligga mitt intresse, att förtrycka någon annan individ, hämma hans utveckling, det bjuder mig min egoism att ej göra, det skulle jag i så fall själv lida utav. Må jag då förr – till förmån för andras frihet – godvilligt avstå en del av min frihet, men ingen har rätt att säga: du skall!...

O, att tänka på slavarna, hur de nu framleva sitt eländiga, krypande liv! Att de icke kunna förstå, att bara de reste sig upp och störtade omkull staten, skulle livet bli glatt och soligt att leva! Icke så att förstå, att det icke skulle finnas sorg och lidande, men det nuvarande materiella lidandet skulle försvinna! Kamp måste det ju alltid finnas, men denna kamp och detta lidande skulle endast förädla människan, göra livet rikare och mer omväxlande, göra egoismen finare. Denna kamp blir icke då den råa styrkans kamp, utan en kamp mellan fria individer med ädla känslor, en kamp, som skall bannlysa den råa egoismen, göra livet fint, aristokratiskt, stolt, individualiserat!

Ego.

Jag kan dikla, jag kan sjunga, jag kan glädjas med de unga. Jag är, liksom Pan i skogen, alltid kär, men aldrig trogen.

Jag är jag, som ingen känner, jag behöver inga vänner. Jag är ingen annans like, jag är kung i eget rike.

Jag var född, när världen föddes. Allting utom jag föröddes. Jag är Guden, som kan skapa. Mig ni andra efterapa.

Jag var själv min egen amma, jag är slutligen detsamma, som ni alla andra klandra, när ni tala med varandra.

Jag är allt, som ni berömmar, jag är det, som ni fördömmar. Jag är Gud och jag är Satan, jag är Pan och Leviaian.

Jag kan le med dem, som gråta. Intet kan till sist det båta att I gråten eller skratten, att I bedjen hela natten.

Jag är den, som visar vägen, jag är dikt och jag är sägen. Jag är livet självt och drömmen jag har minne, när I glömmen.

Jag är allt och jag är alla, jag står kvar, när andra falla. Jag är jag, som ingen känner. Jag behöver inga vänner.

Henkzel Hagelstam

samhällsinstitutionerna. Du har fått betala polisen, som gick och hämtade dig, när du utsvulten tog tillbaka något av den egendom, som förut var stulen från dig. Du har fått betala domaren som dömde dig – inte på det sätt, som du och dina kamrater skulle önska, utan på det sätt, som de maktägande hade fördel utav. Du har fått betala fängelset, vari du sitter, du har betalat till prästen, som talar om för dig, att det är hett i helvetet! Du har själv gått och tillverkat den slavpiska, varmed slavägaren slår dig! – – –

Jag säger: tänk, om slaverna skulle inse det löjliga i sin belägenhet, om de i stället för att lyda domarna, själva toge och satte domarna inom lås och bom, om slaverna själva övertogs fabrikerna, om slaverna föraktfullt trampade på, dem, som gjort sig till herrar! Tänk, hur skulle då slavägarna, domarna, prästerna, kunna leva, ty uppsade slaverna herrarna sin tro och lydnad, bleve ju dessa tvungna – min penna darrar! – att själva arbeta!! Därför får endast sådana tankar spridas, som de maktägande ha fördel utav. Säger någon åt slaverna, att de äro dumma, om de lyda de maktägandes lagar, lagar som endast äro till för_ att skydda tjuveriet satt i system, så finns det en lag, däri det står att sådana ord icke få sägas, och så, blir det fängelse! Allt detta är av de maktägande mycket snillrikt ut- räknat, fastän krasst egoistiskt...

Hur länge skall det dröja, innan kapitalisternas krassa egoism skall försvinna ur världen, hur länge skall det dröja innan slaverna inse det löjliga i sin ställning?! Hur länge skall det dröja, innan varje slav inser, att det det egna jaget, som är medelpunkten inom universum?! Inser att det är för mig som världen finns till, att det är för mig som sol och måne lyser, att hela världen är min egendom, och att när jag dör, då dör också universum!?

Ingen har därför rätt att pålägga mig något band eller tryck; jag kryper icke för någon, böjer mig icke för någon; jag står upprätt, går med kraftiga och spänstiga steg, jag talar med full, klangrik stämma ut från ett brett bröst, min personlighet står självständig, fritt och klart möter jag andra personligheter, med vilka jag sympatiserar. Den enskilda bör säga: »I hela den vida världen finns inget högre än mitt jag! Hell det!» ...

I ett statsligt styrt samhälle kan ej alla få utveckla sin fulla individualitet, i ett sådant samhälle måste det finnas rå egoism. För att individerna Skol-a få, utveckla sig' måste staten störtats. För att den fina egoismen skall kunna bli den allhärskande, måste slavsystemet bort. Staten tänker endast på sitt väl, men det viktigaste är att tänka på individens väl – personligheternas utveckling bör vara målet. Jag bör icke tänka på statens väl, jag bör tänka på mitt eget väl. Jag bör söka få min personlighet så rikt utvecklad, så själsligt djup, som det är möjligt. Inom mig finns den värld, för vilken jag intresserar mig! Jag

Hur jag burit mig åt, hade jag handlat egoistiskt, nu fann jag mig tillfredsställd med att själv leva, och antingen jag räddat mig själv eller honom, hade det varit lika vackert, det var individ som individ, det var lika vackert att rädda mig som att rädda honom! Dock, hade jag haft min tillfredsställelse uti att själv dö, för att veta den andre skulle få leva, hade jag gjort det – själv tillfredsställelsen är ju inget annat än egoism –, ergo, hade denna handling varit lika egoistisk.

Om jag själv behåller min egendom, icke delar med mig åt någon, kallas jag jag för egoist. Slösar jag bort allt vad jag äger på andra människor, så kallas jag för självnppoffrande. Ack! Det senare är lika egoistiskt som det förra! Jag finner tillfredsställelse med att ge bort mina pengar, och därför gör jag det. Om jag ger en fattig stackare en slant, som han ödmjukt tigger om, så ger jag naturligtvis inte slanten för hans skull, utan för min egen. Jag känner mig icke tillfredsställd med att veta han lider och plågas, då jag kan hjälpa honom. Alltså hjälper jag honom endast för att få nöjet att tillfredsställa mig själv, men det är ingen, som kan säga jag har plikt att hjälpa andra...

De fattiga skildras naturligtvis som martyrer och de rika som tyranner och förtryckare. Det är, säges det, de fattiga som ha rätten på sin sida, de rika – förtryckarna – härska orättfärdigt. Ack! säger jag än en gång, det är arbetarna, slaverna som äro dumma, och överklassen, härskarna som äro kloka. Och att vara klok det är väl rätt, men att vara dum, det är ett fel, att vara dum det är orätt. Alltså är det arbetarna, de förtryckta slaverna, som ha orätt, de maktägande ha rätt!... Jag känner intet medlidande med slaverna, jag hånar dem endast kallt och torrt därför att de äro dumma, dumma nog att böja sig och kröka på ryggarna, Ty, vad vore det för nytta med, om jag skulle gråta sorgetårar över deras lidande, gå och klappa deras krökta ryggar, framsnyftande: stackars, stackars slavar, vad ni måtte lida! Då kanske de funna njutning uti att lida, när de finge höra att någon hyste medlidande med dem. Hånar man dem däremot för deras dumhet, kanske de bli så förargade, finna det så olidligt, att de resa upp sina krökta ryggar! Jag tycker det verkar löjeväckande att höra sägas att slaverna ha rätten på sin sida. Allt vad jag gör här i livet är naturligtvis rätt, det finns inga evighetslagar, som dragit upp någon gräns mellan rätt och orätt, mellan ont och gott. Naturen tänker aldrig på, det rätta eller orätta; lev! Det är naturens bud; tag vad som finns, tag vad du ser! Varför hörsamma icke slaverna naturens bud, naturens energiväckande maning. Varför tillåta de ett fåtal sätta stängsel om överflödet, om de varor, de själva producerat? Lev, lev! viskar det ur blommorna, lev, lev! surra insekterna lev, lev! sjunga fåglarna, lev, lev, brusar det ur hela naturen! Slav! Är du döv? Hör du då icke! Du vet, att blomman, för att kunna leva, suger näring ur jorden, suger så att de svagare förtorka. Det är

mord! Men är det orätt? Egoistiskt är det vackert, och naturligt är det!... Slav! Du ser en stor fisk sluka en mindre. Tycker du det ser rätt och vedervärdigt ut? – Du ser en fågel äta upp en insekt. Tycker du det är omoraliskt? – Du ser en katt bita ihjäl en fågel. Tycker du det är orätt? – Du ser en människa slå ihjäl en katt. Tycker du det är orätt? Du ser den ena människan slå ihjäl den andra. Tycker du det är orätt? – Du ser ett träd falla över och krossa sönder en människa. Tycker du det är orätt? – Du ser åskan splittra sönder ett träd. Tycker du det är orätt? – Jag svarar: naturen känner icke till någon rätt eller orätt, det är makten, som avgör allting här i världen, någon annan rätt än maktens finns ej! Det vore lika rätt, om den lilla fisken kunde äta upp den stora, om insekten kunde äta upp fågeln, o. s. v. Om en liten myra slår ihjäl en människa, eller en människa slår ihjäl en myra, är lika rätt, men eftersom människan har mera makt än myran, så har för närvarande människan rätt, och myran orätt eftersom hon är svag. Vore myran stark, hade hon rätt och människan orätt! Och eftersom kapitalisterna ha mera makt, än vad du, slav, har, så ha de också rätten på sin sida. Och du, slav, som har orätt. Det gäller således för dig att bli stark skaffa dig makten – så har du rätten, så har du lyckan! ...

Du förstår således, att inte jag kan hysa något medlidande med dig. Det är ett fel hos dig, att du ej är stark, så stark, att du kan slå ifrån dig dem, som söka förtrycka dig. Du måste således vänja dig vid den tanken, att ingen hyser kärlek eller medlidande till dig, ty – kärleken existerar icke! Ja, det hjälper ej att du protesterar, visa mig en enda handling, som ej varit egoistisk? Du grubblar, så kommer du ihåg Jesus och utbrister triumferaride: »Han var Vål ingen egoist?» Jo, visst var han det, fastän han kallade sina handlingar för kärlekens – men skulle han ej känt sig tillfredsställd med att uppoffra sig för andra, skulle han ej gjort det. Således, går man till grunden med varje handling, så är den alltid egoistisk. Du kanske fortfarande inte fattar det, men tänk då bara en liten smula på dig själv. Du kan inte förneka att du är en produkt av två människors egoistiska njutningslystnad, för det är ett faktum. Är du glad över att få leva, måste du tacka egoismen!

Vidare, kanske du går och beundrar dig själv som människa, beundrar det kulturstadium, som mänskligheten kommit till, kort sagt, du beundrar det mänskliga snillet. Nå, vem skall du då tacka för detta? Jag tager för givet, att du är anhängare av den naturliga utvecklingsläran, alltså måste du tacka livskampen; förutan denna, stundom hårda och bittra kamp, skulle det organiska livet ej hunnit långt i sin utveckling. Det är denna, aldrig vilande kamp, som framtvingat och alltjämt framtvingar de på var sin plats ändamålsenligaste och livsdugligaste organismerna. Men, vad är det då, som driver denna kamp för

tillvaron? Jo, egoismen! Går du under vackra sommar- eller vinterdagar och beundrar allt det, som du tycker är skönt i naturen, så glöm ej att du står i en djup tacksamhetsskuld till egoismen! Nu kanske det också förefaller dig löjligt att tänka sig, att det finns folk, som fördömma egoismen. De fördömma ju sig själva genom det. Funnes icke egoismen, funnes icke livet. Nu invänder kanske du, arbetande slav: »Nog bör jag väl ändå fördömma den egoism, som fabriksägaren, slavägaren, hyser inom sig, då han kan finna tillfredsställelse, uti att utplundra mig, då han icke ger mig full valuta för mitt arbete?» Alldeles riktigt, den egoismen må man gärna fördömma, den är krass och rå. Beklagligtvis, så finns det två sorters egoister här i världen. Den ena finner sin tillfredsställelse uti att få människorna att göra som han vill, hans egoism tager sig råa uttryck, han tål icke se, att varje individ handlar efter sin egen egoism, han vill de skola böj sig inför hans egoism! Den andra egoisten däremot, säger åt sina medmänniskor: handla ni, som ni finner efter eder egen egoism vara för gott och till välfärd för eder, jag lovar att ej göra något intrång på eder fria vilja, om ni lovar, att ej kränka min.

Slavägaren hyser den förres råa egoism, alltså måste den egoismen bort ur världen, så att enbart den fina egoismen står kvar. Då kan det frågas: på vad sätt? Det finns bara ett sätt, det att varje arbetande slav blir en individ och att kristendomens lära om kärlek och självuppoffring blir stämplad som humbug...

Du, slav, måste lära dig inse, att det är dumt att kröka på ryggen, vem det sedan må vara för. Du måste förstå, vilken dum och löjlig roll du spelar i det här samhället. Först har genom ditt arbete kapitalet bildats!

Om en godsägare har aldrig så stora ägor, så måste det dock finnas slavar som arbeta på dem, om det skall vara något inbringande värde uti dem, tomma, i obearbetade ägor bringa ingen rikedom. Detsamma är förhållandet med fabriken; står maskinerna stilla, blir ägaren icke rik, men finns det slavar som stå och arbeta vid dem, kan han samla kapital – ty han ger inte full valuta för det utförda arbetet. Vill sedan inte slavägaren ha dig längre (han själv kan en tid leva av att försälja de varor du producerat) så kör han helt enkelt bort dig. Går du sedan och är hungrig och tager något av det du själv producerat, men som andra låst in, så, skickas det efter ordningsmakt – ordningsmakten har till uppgift att se efter, så du ej tar tillbaka något av din egendom –, en domare dömmar dig! – Han har fördel utav att dömma dig, han har det till yrke – du blir satt i fångelse, som slavägaren låtit bygga för din skull – och där sitter du! Medan du sitter där har du kanske tid att ännu närmare övertänka din löjliga situation. Du minns, att medan du arbetade, betalade du skatt! Utav den lilla ersättning du fick för ditt arbete, skulle du även betala till de olika